

Aan: Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW)

Datum: 20 december 2024

Betreft: Inzending internetconsultatie m.b.t. wijziging van de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen

---

Geachte Minister Bruins,

Vanuit de Bibliotheek De Lage Beemden reageren wij graag op de internetconsultatie over de aanpassing van de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (Wsob). We beschouwen het als zeer positief dat de zorg voor het in stand houden van lokale openbare bibliotheekvoorzieningen in de wet wordt verankerd. Dit feit alleen werkt positief door bij toekomstige afwegingen die gemeenten maken bij het maken van beleidskeuzes en het al dan niet toekennen van de daarbij behorende financiële middelen voor de lokale bibliotheekvoorziening. We waarderen de inspanningen om het bibliotheekwerk op deze manier te versterken en zie tegelijkertijd een aantal punten ter verbetering van de nu voorliggende wet. Deze punten geven we u in deze reactie ter overweging mee.

Minimale normen en invulling van alle vijf wettelijke kernfuncties

Het uitgangspunt van de Wsob is dat alle inwoners van Nederland binnen een redelijke afstand toegang hebben tot een volwaardige openbare bibliotheekvestiging. Om dit te waarborgen is het van belang om binnen de wet normen op te nemen waar minimaal aan voldaan moet worden. Nu staat in de herijkte wet een ondergrens van 15 openingsuren per week voor een bibliotheekvestiging opgenomen. De norm voor openingsuren is de enige norm die opgenomen is in de wet; een afstandsnorm of normen op gebied van volwaardige dienstverlening zien wij niet terug. Dit baart ons om meerdere redenen zorgen:

- Uitsluitend een norm opnemen voor openingsuren van een bibliotheekvestiging staat op gespannen voet met de vijf functies die genoemd worden in de wet voor bibliotheken om uit te voeren en de gezamenlijk geformuleerde maatschappelijke opgaven uit het landelijke bibliotheekconvenant. Met deze openingsuren kunnen we hooguit en slechts deels de uitleenfunctie van de bibliotheek invullen, maar niet de andere wettelijke functies en maatschappelijke opgaven.
- In de praktijk voeren we veel activiteiten uit op andere locaties dan in de bibliotheekvestigingen. Juist die activiteiten die invulling geven aan de andere kernfuncties en opgaven dan de klassieke uitleenfunctie. Deze ontwikkeling heeft gemaakt dat we in de afgelopen jaren zijn gegroeid naar de maatschappelijk-educatieve bibliotheek die samenwerkt met lokale partners en inwoners die we vandaag de dag zijn. Over professionele inzet in alle wettelijke kernfuncties al dan niet buiten de bibliotheekvestigingen is niets opgenomen in de wet.
- De ondergrens van 15 openingsuren heeft het zelfs in zich dat gemeenten de keuze maken om minder te investeren in bibliotheekwerk, geheel tegen de bedoeling van herijkte wet in. Dit omdat er veel gemeenten met vestigingen zijn die boven dit aantal openingsuren zitten

en deze ondergrens de gemeenten legitimeert om minder middelen beschikbaar te stellen voor bibliotheekwerk. We voeren een goed en constructief gesprek met de drie gemeentes in ons werkgebied, waarbij het uitgangspunt is het huidige niveau van dienstverlening (waarbij de professioneel bemenste openingsuren van onze bibliotheekvestigingen ruimer zijn dan 15 uur per week) minimaal te handhaven en waar nodig te versterken. Alle drie gemeentes geven echter aan vanwege het naderende 'ravijnjaar' in (grote) financiële onzekerheid te verkeren, waardoor a.) er in ieder geval geen extra gemeentelijke financiering vrijgemaakt kan worden voor de bibliotheek bij/na ingang van de herijkte wet, en b.) bij echt grote financiële nood de kans reëel is dat er zelfs bezuinigd gaat worden op de financiering voor de bibliotheek vanuit de ruimte die er zit tussen het huidige aantal openingsuren en de ondergrens in het wetsvoorstel.

Kortom, onze zorg betreft een mogelijke verschraling van de bibliotheekvoorziening en bibliotheekdienstverlening door uitsluitend een norm voor openingsuren in de wet op te nemen.

Suggesties:

- **Heroverweeg de huidige formulering van de fysieke ondergrens.** Herformuleer deze zoals ook door de VOB is/wordt geadviseerd:

Art. 6a, eerste lid vervangen "ten minste één bibliotheekvestiging" voor "ten minste één lokale bibliotheekvoorziening; die

a. zich op redelijke fysieke afstand bevindt van de inwoners, passend bij de omvang, de dichtheid en samenstelling van de bevolking;

b. voor eenieder fysiek en digitaal toegankelijk is;

c. alle vijf de bibliotheekfuncties omvat zoals omschreven in artikel 5;

en d. aan de verplichtingen, bedoeld in artikel 8, voldoet. Art. 6a, derde lid vervangen "tot de inhoud van het meerjarenplan" door "het eerste en het tweede lid".

- **Neem meer normen - met een bandbreedte - op in de wet of in een Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB):**

- Een **afstandsnorm** om te garanderen dat alle inwoners binnen een redelijke afstand toegang hebben tot een bibliotheek.
- Een **urennorm** voor het aantal uren dat de bibliotheek minimaal open moet zijn en die recht doet aan de vijf functies die een bibliotheek moet uitvoeren. Deze norm is aan te vullen met het aantal uren dat een bibliotheek ook minimaal bemenst moet zijn.
- Een aantal **kwalitatieve normen** om te garanderen dat de bibliotheken een volwaardige vestiging zijn en een dienstverlening van goede kwaliteit bieden. Hierbij valt te denken aan normen over waar de collectie aan moet voldoen of hoe de inzet van de bibliotheek op het onderwijs eruit ziet.
- Een **inwonernorm** waarbij bandbreedte is gekoppeld aan aantal inwoners en aan maatschappelijke opgave, bijv. laaggeletterdheid en sociale problematiek.

Om recht te doen aan de diversiteit van lokale omstandigheden, doen wij u de suggestie om normen voor te stellen met een bandbreedte: van een ondergrens die garandeert dat elke inwoner toegang heeft tot een bibliotheek, tot maximale normen die als ambitie kunnen dienen voor gemeenten en bibliotheken die vol in willen zetten op goede basisvoorzieningen. Het werken met normen met bandbreedtes bevordert zowel de gelijkwaardigheid als de mogelijkheid voor groei en innovatie van bibliotheken.

Kwetsbare bedrijfsvoering, bekostigingsnorm en geormerkte middelen

Er is logischerwijs veel aandacht voor de maatschappelijke waarde die openbare bibliotheken realiseren. Dit komt onder andere tot uitdrukking in de vijf wettelijke functies (Wsob) en de drie maatschappelijke opgaven (Bibliotheekconvenant), die leidden tot onze ontwikkeling naar maatschappelijk-educatieve bibliotheek. In de afgelopen jaren ontwikkelden en voeren we heel veel nieuwe diensten uit (denk aan IDO, Taalhuis, digitale en taalprogramma's). Deze nieuwe diensten worden vaak bekostigd met (semi)incidentele middelen, waardoor het moeilijk is een duurzame, betrouwbare uitvoering van deze diensten te borgen. In de praktijk ervaren we een toename aan diensten met de bijkomende extra administratieve en verantwoordingsdruk terwijl onze bedrijfsvoering niet of nauwelijks is meegegroeid om dit mogelijk te maken. Doordat er bovendien te weinig structurele en te veel incidentele financiering is, wordt onze bedrijfsvoering extra kwetsbaar. Tel daarbij op dat er in de praktijk een gat zit tussen werkelijke kostenstijgingen en de indexering van subsidies (zowel gemeentelijke subsidies als SPUK gelden zoals die voor de IDO's), en het is helder dat één van de grootste worstelingen op dit moment is om invulling te geven aan het begrip 'de robuuste bibliotheek' zoals is opgenomen in het Bibliotheekconvenant en dat toeziet op een toekomstbestendig gefinancierde bibliotheekvoorziening met structurele borging van de beheersorganisatie (bedrijfsvoering) én dienstverlening.

De nieuwe wet (en memorie van toelichting) die ter consultatie voorligt, geeft niet of nauwelijks handvatten om dit vraagstuk in de toekomst te beantwoorden. De financiering van de zorgplicht op bibliotheekwerk voor gemeenten is immers zo vorm gegeven dat gemeenten de middelen die zij van het Rijk ontvangen, naar eigen inzicht mogen besteden. Dit is wat er nu ook gebeurt. Zo kan één van de kleinere gemeentes in ons werkgebied een bedrag van €100.000 aan rijksmiddelen verwachten, maar rekent zij met €2,95 per inwoner om vervolgens de rest van de €100.000 te gebruiken om het algemene tekort op de gemeentebegroting te dekken. Wij zijn niet de enige bibliotheekorganisatie die met deze werkwijze van gemeentes te maken hebben.

Suggesties:

- Het realiseren van de vijf functies voor bibliotheekwerk en het duurzaam invullen van de maatschappelijke taken, vereisen een juiste financiering. Wij pleiten daarom voor een **geormerkte normbedragen** voor bibliotheekwerk. Dit normbedrag kent bij voorkeur een bepaald bedrag per inwoner en het vereiste dat deze norm jaarlijks geïndexeerd wordt. Als leidraad voor de bekostigingsnorm wijzen wij u op het normenkader dat de VOB en de VNG gezamenlijk hebben opgesteld. De normbedragen die hierin staan opgenomen, zijn de subsidiebedragen uit 2002 die vervolgens jaarlijks zijn geïndexeerd.
- Neem in de wettekst en memorie van toelichting **expliciet een passage** op waarin partijen – lees: gemeenten en openbare bibliotheken – in het op te stellen meerjarenplan beschrijven wat er nodig is **voor het realiseren en behouden van een duurzame bedrijfsvoering en welke middelen daarvoor nodig zijn.**

Samenhang fysieke en digitale bibliotheek

Wij zijn positief over het feit dat in de nieuwe Wsob de samenhang tussen de landelijke digitale bibliotheek en de lokale fysieke bibliotheek wordt versterkt. Veel (mogelijk zelfs alle) uitdagingen van vandaag en morgen, zowel qua dienstverlening als qua bedrijfsvoering, hebben in belangrijke mate een digitale component. Om deze uitdagingen goed aan te kunnen, is goede samenwerking en regie binnen de sector van essentieel belang. Het versterken van deze samenhang vinden wij een prima ontwikkeling. Maar dit vergt meer dan wij nu benoemd zien staan in de Memorie van Toelichting. Voor ons staat de gebruiker/bezoeker/lid van de bibliotheek voorop in deze ontwikkeling en niet onze bestaande, wettelijke rolverdeling. Gebruiksvriendelijkheid en daar

waar de behoefte ligt (vraaggericht) moeten het vertrekpunt en de toetssteen zijn van aangeboden en nog te ontwikkelen (digitale) diensten. Door de krachtenbundeling van bibliotheken in de Coöperatie Samen Digitaal Innoveren (SDI) hebben wij als bibliotheken de mogelijkheid om onze (digitale) innovatiekracht sterk te verbeteren. Graag zien wij in een AMvB uitgewerkt dat samenwerking met de Coöperatie SDI én gebruikers/leden van bibliotheken van essentieel belang is om op een **vraaggerichte en gebruiksvriendelijke manier de fysieke en digitale bibliotheken te verbeteren.**

Meerjarenplan en inzet provincie en Rijk binnen de zorgplicht

Gemeenten en provincies zijn bestuurlijk en financieel verantwoordelijk voor het bibliotheekwerk. Gemeenten dienen een meerjarenplan voor het bibliotheekwerk op te stellen. Volgens Artikel 6.a. (lid 3) kunnen bij AMvB nadere regels gesteld worden met betrekking tot de inhoud van het meerjarenplan. Volgens de Memorie van Toelichting waarborgt het gemeentelijke meerjarenplan de samenhang binnen het bibliotheeknetwerk en verbindt het plan het gemeentelijke bibliotheekbeleid met het nationale beleid van het Rijk op het gebied van basisvaardigheden en digitale inclusie. Ook is in de Memorie van Toelichting te lezen dat het gemeentelijke meerjarenplan lokale keuzen moet onderbouwen voor onderwerpen als de omvang van de bibliotheek, de lokale maatschappelijke opgaven en de positie van de bibliotheek daarin en de positie richting het onderwijs. Graag zien wij dat deze **onderwerpen inzake het gemeentelijke meerjarenplan vastgelegd worden in een AMvB.** Dit zorgt voor een consistente aanpak op landelijk en lokaal niveau.

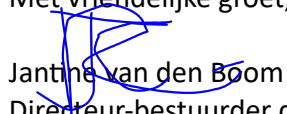
Binnen de herijkte wet of de Memorie van Toelichting is niet aangegeven hoe de provincie haar rol dient in te vullen. Wij pleiten er daarom voor om ook **voor de provincies normen op stellen** waarin hun minimale inzet vastgelegd worden. Hierbij is te denken aan normen op het gebied van samenwerking, ondersteuning van lokale bibliotheken en innovatie. Dit versterkt de cohesie binnen het stelsel van bibliotheekvoorzieningen.

Tot slot vinden we het belangrijk dat ook de betrokkenheid van de Rijksoverheid bij het stelsel voor openbare bibliotheken steviger vorm krijgt. En zijn wij benieuwd wie er toe gaat zien op de toezichhoudende taak van de provincies. Deze rol kan niet worden vervuld door de Koninklijke Bibliotheek, omdat zij zelf ook onderdeel van het bibliotheekstelsel uitmaakt. We stellen daarom voor dat er minimaal **een keer per jaar overleg** moet zijn tussen een **vertegenwoordiging van lokale bibliotheken en provincies én een vertegenwoordiging van het Rijk** over de ontwikkelingen en impact van de inzet van de Rijksmiddelen.

Tot slot

Met de aanpassing van de Wsob biedt u een unieke kans om de positie van de bibliotheek verder te versterken en haar maatschappelijke impact te vergroten. Wij vertrouwen erop dat u bovengenoemde punten serieus in overweging neemt en we op die manier gezamenlijk werken aan een toekomstbestendig en inclusief bibliotheekstelsel. Hartelijk dank daarvoor.

Met vriendelijke groet,

Jantine van den Boom

Directeur-bestuurder de Bibliotheek De Lage Beemden

Sint Agathaplein 6
5427 AB BOEKEL